

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคโลกาภิวัตน์มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เชื่อมโยงสัมพันธ์เป็นเครือข่ายสังคม (Social Network) อย่างกว้างขวาง มีการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบถึงสภาพสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบัน ก่อเกิดผลทางลบหลายประการ สร้างปัญหาวิกฤตต่อระบบทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และการศึกษา ดังนั้นการบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีความซับซ้อนลึกซึ้ง โดยกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นแก่โครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในประเทศ ให้มีศักยภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก เป็นการสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม เสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาการดำรงชีวิตของชุมชนและสังคมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน (สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษาระดับพื้นฐาน, 2552, หน้า 2) ซึ่งต้องอาศัยทั้งกำลังคน เทคโนโลยี และมโนธรรมของสังคม คนในสังคมต้องมีคุณภาพ ชาญฉลาดรู้จักพัฒนาตนเอง และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีหลักทางความคิด รู้จักไตร่ตรอง เลือกรับแต่สิ่งที่มีคุณค่าอย่างแท้จริงให้แก่ตนเองและส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่ง เพื่อรองรับสภาพการณ์ที่ท้าทายของโลกยุคไร้พรมแดน (ปาริชาติ คุณปลื้ม, 2548, หน้า 98) ซึ่งเครื่องมือที่ดีที่สุดอันจะช่วยในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ที่สามารถพัฒนาบุคคลได้อย่างรอบด้าน ทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และสามารถพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการศึกษา ไว้ในมาตรา 49 ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน

การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และมาตรา 50 กำหนดไว้ว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (ดิเรกวรรณเสียร, 2553. หน้า 56) ทั้งนี้ หน่วยงานทางการศึกษาต้องรับเด็กเข้าเรียนและจัดสรรที่เรียนให้กับเด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เด็กเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับได้ครบทุกคน โดยให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาเต็มศักยภาพตามความสนใจและความถนัด (สงบ ประเสริฐพันธุ์, 2543 หน้า 22)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542, หน้า 5) กำหนดให้การจัดการศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยจัดการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 (2546. หน้า 1-2) ได้แบ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานออกเป็นสามระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ซึ่งการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ 1) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับประถมศึกษา เพื่อให้รู้ความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของตนเองทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนความสามารถในการประกอบกิจการงานและอาชีพตามควรแก่วัย โดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี และ 2) การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพรวมทั้งการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น ซึ่งโดยปกติใช้เวลาเรียนสามปี

การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2661) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ ไว้คือ “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ” เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างเด็กไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข มีความสามารถ สนับสนุนการแข่งขันของประเทศ อยู่ร่วมในสังคมโลกได้อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของความเป็นไทย และส่งเสริมการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองการศึกษา (Civic Education) โดยกำหนดยุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งนี้ ภายใต้อกรอบแนวทาง 4 ประการ ได้แก่ 1) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนยุคใหม่ 2) พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษายุคใหม่ 3) พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และ 4) พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่

เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง จึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ แนวทางการบริหารจัดการ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นเลิศของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการศึกษา เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีปัญญาและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมีศักยภาพ มุ่งความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ จึงเกิดผลดีบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ (ธีรพงษ์ กงนาวิง, 2543, หน้า 98) ทั้งนี้ ในปัจจุบันสถานศึกษาได้นำเกณฑ์มาตรฐานของ TQA (Thailand Quality Award) มาใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพให้เกิดทั่วทั้งองค์กร โดยได้รับแนวคิดและเกณฑ์การพิจารณาจากรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เรียกว่า Malcolm Baldrige National Quality Award : MBNQA) ส่วนรางวัลทางด้านมาตรฐานที่แสดงคุณภาพขององค์กรในประเทศไทยก็คือรางวัลคุณภาพแห่งชาติ เป็นรางวัลที่รัฐบาลมอบให้กับองค์กรต่างๆ ทั้งภาคการผลิตและบริการที่มีคุณภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการทุกด้าน ตลอดจนมีผลประกอบการที่ดี โดยที่องค์กรที่ได้รับรางวัลต้องนำเสนอวิธีการปฏิบัติที่นำองค์กรของตนไปสู่ความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, หน้า 56) การนำแนวคิดและหลักการของระบบการบริหารคุณภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการประกันคุณภาพมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 ในหมวดที่ 6 ที่ว่าด้วยมาตรฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้สถานศึกษาทุกสังกัดต้องดำเนินการให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยมีกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 และโรงเรียนต้องได้รับการประเมินคุณภาพจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุก 5 ปี จากข้อกำหนดดังกล่าวส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งทั้งภาครัฐและเอกชนต่างก็ตระหนักและเร่งปรับปรุงคุณภาพ เพื่อให้ได้การรับรองมาตรฐานและการประกันคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เพื่อให้การบริหารจัดการสถานศึกษาต่างๆ มีรูปแบบการบริหารที่มีประสิทธิผลได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศให้บรรลุเป้าหมาย สอดรับและสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ มีความมั่นใจและพึงพอใจ ในประสิทธิภาพและคุณภาพของโรงเรียนในท้องถิ่น

ดังนั้น การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาให้พัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศอย่างเป็นระบบ ทัดเทียมกับอารยประเทศ และส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพของผู้เรียน อันเป็นความมุ่งหวังของคนไทยทั้งประเทศ จึงจำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษา เพราะการปฏิรูปการศึกษา คือการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ เปลี่ยนแปลงทั้งวัฒนธรรม ความเชื่อ ความคิดและการกระทำ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา คือการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

ถึงแม้ว่าสภาพการจัดการศึกษาไทยที่ผ่านมา จะมีความก้าวหน้าเป็นที่น่าพอใจโดยมีอัตราเด็กในวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าสู่การศึกษาในระบบได้อย่างน่าพอใจในระดับหนึ่ง และมีอัตราผู้เข้าเรียนการศึกษานอกระบบในอัตราก้าวหน้า แต่ยังคงพบว่ามีปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อเด็กวัยดังกล่าวนี้ ทำให้ประชากรวัยการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงกัน สาเหตุประการหนึ่งเนื่องมาจากการจัดการด้านการศึกษาไม่เหมาะสม หลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่ไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิต ขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 3) ด้วยเหตุนี้การศึกษาไทยจึงถูกสังคมโจมตีมาโดยตลอด คนไทยผิดหวังกับการศึกษาไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองที่มองเห็นลูกหลานไม่เก่งและด้อยอย่างที่คาดหวัง หรือนายจ้างที่ผิดหวังกับคุณภาพแรงงานที่ได้รับ รวมทั้งผู้เรียนที่มีความคับข้องใจกับการศึกษาที่ทำให้เครียดจนเกินไป ปัญหาเด็กตกชั้นและการออกกลางคันซึ่งยังคงมีอย่างต่อเนื่องตลอดมา โดยมีสาเหตุจากการที่นักเรียนไม่สามารถปรับตัวเข้ากับการเรียนได้ สถาบันการศึกษาไม่สามารถสนองตอบความคาดหวัง ความต้องการของนักเรียนได้ดีพอ รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่ส่งผลให้นักเรียนออกกลางคันเพื่อไปทำงานเลี้ยงชีพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547, หน้า 2 - 3)

คุณภาพการศึกษาไทยถือเป็นปัญหาใหญ่ และเป็นวิกฤตทางการศึกษาชาติของระบบการศึกษาไทย ดังจะเห็นได้จากในทุกปีจะมีการจัดลำดับโดยใช้ค่าหรือคะแนนสอบเป็นหลัก โดยหน่วยงานต่างๆ ในระดับนานาชาติ ทั้งนี้ จากผลการประเมินของ International Institute for Management Development (IMD) ด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาในปี ค.ศ. 2009 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 30 ของกลุ่มประเทศสำรวจ 57 ประเทศ ผลการประเมินของ Program for International Student Assessment (PISA) ปีค.ศ. 2009 เป็นการประเมินด้านรู้เรื่องการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือและพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) จำนวน 65 ประเทศของกลุ่มนักเรียนอายุ 15 ปี ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 50 และผลการจัดอันดับของTrends

in International Mathematics and Science Study (TIMSS) ปี ค.ศ. 2007 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของประเทศไทย ด้านคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 441 คะแนนและด้านวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย 471 คะแนน ซึ่งต่ำกว่ามัชฌานนานาชาติ คือ 500 คะแนน ในระดับประเทศ เช่น การจัดลำดับโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จากการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสองของสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ข้อมูล วันที่ 8 กันยายน 2553 พบว่ามีสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนที่มีผลการประเมินในระดับดีมาก เมื่อจำแนกตามรายภาค ได้แก่ กรุงเทพมหานคร 68 โรงเรียน ภาคกลาง 135 โรงเรียน ภาคเหนือ 80 โรงเรียน ภาคใต้ 78 โรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 220 โรงเรียน ภาคตะวันออก 77 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 658 โรงเรียน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งสิ้น 2,527 โรงเรียน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2553, หน้า 87) และจากการจัดลำดับผลสอบ O-NET โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (สทศ.) ผลการสอบ O-NET ในภาพรวมได้คะแนน O-NET ชั้น ป.6 ชั้น ม.3 ชั้น ม.6 ปีการศึกษา 2550-2552 คะแนนเฉลี่ยทั่วประเทศต่ำกว่าร้อยละ 50 ทุกวิชา ทุกปี จากคะแนนสอบ O-NET ซึ่งชี้ชัดว่า นักเรียนไทย กลุ่มใด อยู่ที่ไหน อ่อนอะไร เป็นปัญหาวิกฤตทางการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552, หน้า 1-26) ซึ่งพอสรุปได้ว่า แนวโน้มคุณภาพการศึกษาของไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐานมาก ไม่เป็นที่พอใจของสังคม ชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง

นอกจากนี้ ข้อมูลจากสถิติการศึกษาเอกชนปีการศึกษา 2548 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 62) พบว่า จำนวนสถานศึกษานานาชาติเพิ่มขึ้นทุกปี และมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้ปกครองที่มีรายได้สูงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียน เพราะเชื่อมั่นในมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของต่างประเทศ และจากงานวิจัย เรื่องแนวโน้มของการศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในอนาคต พบว่า ผู้ปกครองยังคงนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาเอกชน แม้ว่าสถานศึกษาเอกชนเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนค่อนข้างสูงก็ตาม แต่ความนิยมก็ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า สถานศึกษาเอกชนเหล่านี้จะต้องเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานสูงเท่านั้น

การศึกษาสภาพและปัญหาการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 5 และ โรงเรียนจุฬาสักดิ์ รวมถึงการศึกษาสภาพการดำเนินการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2545 และปีการศึกษา 2546 มีผลการศึกษาที่สอดคล้องกันว่า นักเรียนและผู้ปกครองมีค่านิยมต่อโรงเรียนชื่อดังมีการกระจุกตัวของผู้ต้องการเข้าโรงเรียนที่มีความนิยมสูง ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง ทำให้โรงเรียนรับนักเรียนเกินแผนและบางแห่งรับนักเรียนต่ำกว่าแผน ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการรับนักเรียนเปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้ต้องปรับการ

ดำเนินการทุกปี การย้ายที่อยู่เพื่อเลือกโรงเรียนตามความต้องการของผู้ปกครอง นักเรียนพื้นที่บ้านใกล้โรงเรียนไม่ได้เรียนใกล้บ้าน ไม่สามารถควบคุมและกำกับให้เป็นไปตามนโยบายและแนวปฏิบัติ ทำให้โรงเรียนมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้น (สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552. หน้า 5) สำหรับการรับนักเรียนปีการศึกษา 2554 นั้น สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐานระบุข้อมูลว่ามีโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูงใน กรุงเทพมหานคร 89 โรงเรียน ภาคกลาง 81 โรงเรียน ภาคเหนือ 49 โรงเรียน ภาคใต้ 52 โรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 71 โรงเรียน ภาคตะวันออก 27 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 369 โรงเรียน ที่ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องต่างให้ความสนใจและมีทัศนคติที่จะนำบุตรหลานเข้าสถานศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีชื่อเสียงและมีคุณภาพในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จสามารถสอบเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553. หน้า 58-71)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า เคยมีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพของสถานศึกษาไว้บ้าง เช่น เรื่องรูปแบบการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ ของ สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539) เรื่อง รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ของ ดิเรก วรรณเศียร (2545) และงานวิจัยที่เกี่ยวกับคุณภาพของสถานศึกษาเอกชน ได้แก่ เรื่อง การบริหารสถานศึกษาอนุบาลเอกชนเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม ของ สราวุธ สังข์วรรณะ (2542) เรื่อง การบริหารคุณภาพโดยรวม(TQM) ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสุพรรณบุรี ของ สุภลักษณ์ เศรษฐะพานิช (2550) เรื่อง รูปแบบความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของ ประยงค์ ชูรกิจ (2548) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียนแต่ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลของกลุ่มโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูงโดยตรงแต่ประการใด

จากความสำคัญและสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในสถานศึกษาที่กล่าวแล้วข้างต้น จึงเกิดช่องว่างที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานต้องหาแนวทาง หรือรูปแบบการบริหารที่ทำให้สถานศึกษามีความโดดเด่น มีมาตรฐานสูง โดยมีกลยุทธ์ที่ทำให้สถานศึกษาเจริญเติบโต ไหวพั้นต่อการต่อการเปลี่ยนแปลง ตอบสนองความต้องการของลูกค้ำ และตลาดที่เปลี่ยนไป เพื่อก้าวสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การบริหารจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและมีประสิทธิผล ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารการศึกษาระดับสูงของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงสนใจศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนมัธยมศึกษาของไทย ที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารโรงเรียนตามแนวคิด โรงเรียนที่มีประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้การจัด

การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพสูงขึ้น และเกิดการปรับเปลี่ยนในทางที่ดี การบริหารมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผล เป็นโรงเรียนทางเลือกที่ดีของผู้รับบริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความสำคัญของการศึกษา

1. ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับสภาพการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนสามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาให้เกิดศักยภาพในการแข่งขันเพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
2. ได้รูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลที่มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการบริหารการจัดการศึกษาได้จริง หรือนำไปประกอบในการกำหนดนโยบาย หรือเกณฑ์การประเมินโรงเรียนที่มีรูปแบบการบริหารคุณภาพให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
3. รูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้พัฒนาการบริหาร โรงเรียนในระดับต่างๆ และในสังกัดอื่นๆ ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

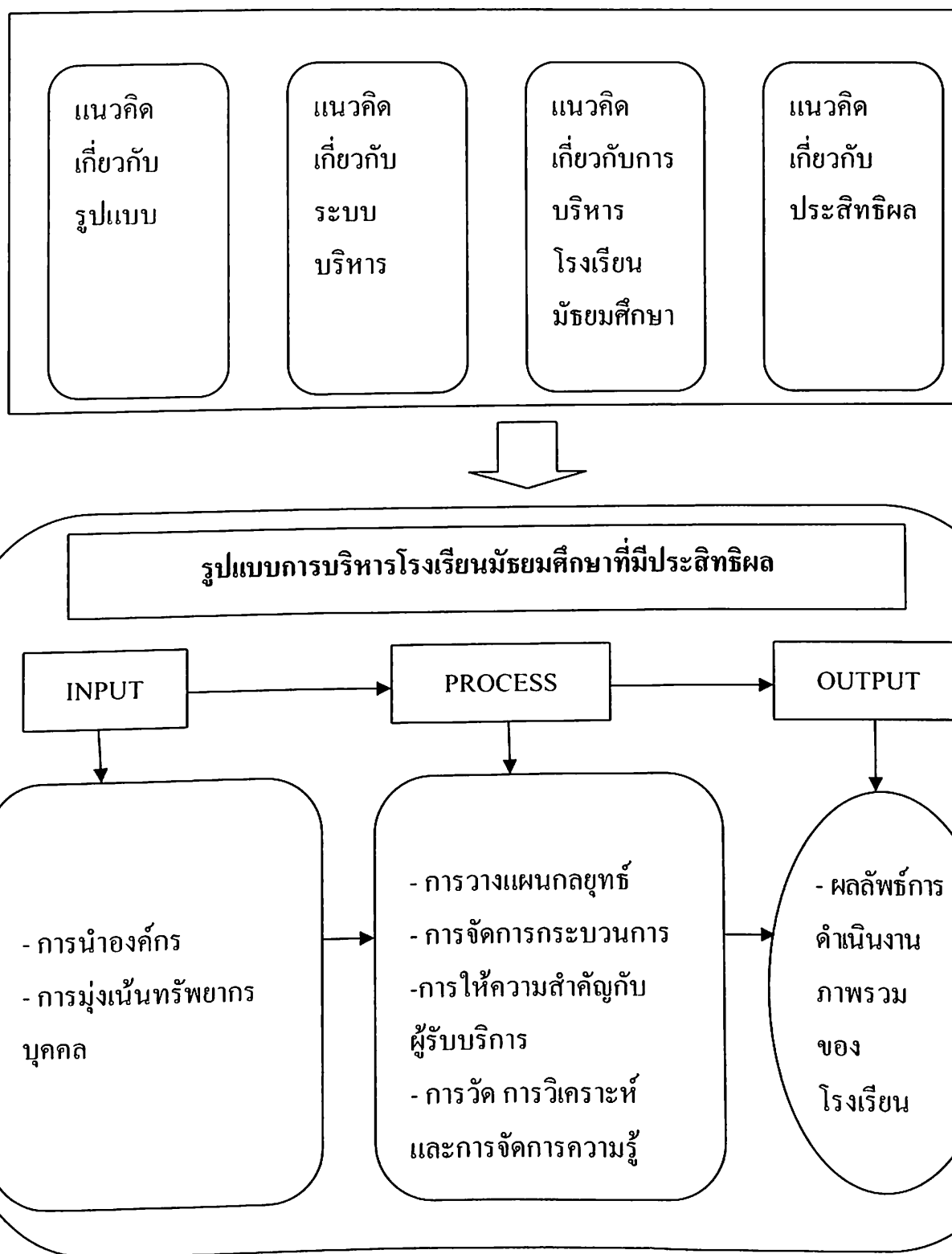
1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ ได้ศึกษาจากตำรา เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบ โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ ความหมาย ประเภท องค์ประกอบ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี การตรวจสอบรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ และกระบวนการ หรือขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบบริหาร ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับระบบบริหารที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการบริหารเชิงระบบ (System Theory) และระบบบริหารคุณภาพ จากนั้นสรุปประเด็นใน

การศึกษาคือ แนวคิดพื้นฐานและลักษณะทั่วไป องค์ประกอบ วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาของแต่ละแนวคิด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ศึกษาขอบข่ายภารกิจในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553

4. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผล ได้ศึกษาความหมาย เกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิผลองค์การ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การ ประสิทธิภาพสถานศึกษา การประเมินประสิทธิภาพสถานศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ ได้แก่ ความหมายของรูปแบบ ความสำคัญของรูปแบบ ลักษณะที่ดีของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบ การพัฒนารูปแบบ และประโยชน์ของรูปแบบ แนวคิดเกี่ยวกับระบบบริหาร การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์การ (TQM) และรางวัลคุณภาพแห่งชาติ (TQA) โดยสังเคราะห์ ปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต เชื่อมโยงกับเกณฑ์รางวัลคุณภาพ คือ รางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (The Malcolm Baldrige National Quality Award : MBNQA) แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลโดยสังเคราะห์ เกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิผลองค์การ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลองค์การ ประสิทธิภาพสถานศึกษา การประเมินประสิทธิภาพสถานศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่การบริหาร ในส่วนของหลักการ แนวคิด องค์ประกอบของหน้าที่การบริหาร ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมที่มีประสิทธิผล ตามองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และ 7 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย การนำองค์การ และการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการกระบวนการ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลลัพธ์การดำเนินงานภาพรวมของโรงเรียน แสดงรายละเอียดดัง ภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีโครงสร้าง และองค์ประกอบที่สำคัญอะไรบ้าง
2. รูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยกำหนดนั้นสามารถจะนำไปปฏิบัติได้จริงหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยยึดตามแนวคิดการบริหารจัดการ โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์จากการบริหารเชิงระบบและการบริหารคุณภาพที่เกี่ยวกับรางวัลคุณภาพแห่งชาติของประเทศไทย และสหรัฐอเมริกา ดังนี้

1.1 ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย การนำองค์การ (Leadership) และการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล (Faculty and Staff Focus)

1.2 ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ (Strategic Planning) การจัดการกระบวนการ (Process Management) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ (Customer and Stakeholder Focus) และการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ (Measurement, Analysis, and Knowledge Management)

1.3 ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลลัพธ์การดำเนินงานภาพรวมของโรงเรียน (Performance Results)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษารูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผลในปัจจุบัน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ที่มีอัตราการแข่งขันสูง และมีผลการประเมินคุณภาพจาก สมศ. ในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2553 จำนวน 218 โรงเรียน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการร่างรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็น 1) กลุ่มโรงเรียน จำนวน 6 โรงเรียน คัดเลือกจากโรงเรียน ที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นโรงเรียนที่มี อัตราการแข่งขันสูง ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบ 2 ในระดับ ดีมาก และมีผลการสอบ O-NET ปีการศึกษา 2553 สูงสุดในแต่ละภาค ใน 6 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค ตะวันออก และกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งรายภูมิภาคตามรายงานผลการรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง ประเภทนักเรียนปกติ ปีการศึกษา 2553 2) กลุ่มครูในโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนร้อยละ 25 ของครูทั้งหมด และ 3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ เป็น ผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการบริหารการศึกษา หรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล และประเมินร่างรูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ มีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ เป็นผู้จบการศึกษาระดับปริญญาเอก ทางด้านการ บริหารการศึกษา หรือ สาขาการวิจัย หรือสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือ มีประสบการณ์ หรือเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาในระดับนโยบาย ระดับกรม/สำนัก และระดับเขตพื้นที่ การศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ มีประสบการณ์ในการบริหาร โรงเรียนที่เปิดสอนใน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีประสบการณ์ในการ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการมัธยมศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ และ นักวิชาการ เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านการบริหารการศึกษา หรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา กลุ่ม ตัวอย่างได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 คน

2.2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มี ประสิทธิภาพ และประเมินรูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ คัดเลือกจาก โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและเป็นโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูงผ่านการประเมิน คุณภาพภายนอกจาก สำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา รอบ 2 ในระดับ ดีมาก และมี ผลการสอบ O-NET ปีการศึกษา 2553 ในระดับสูงใกล้เคียงกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายใน การศึกษา ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ โรงเรียน รองผู้อำนวยการ โรงเรียน ครูและประธาน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 12 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการในปีการศึกษา 2554

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาครั้งนี้ จะได้รูปแบบการบริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ส่งผลให้เกิดการเพิ่มพูน พัฒนาความรู้เกี่ยวกับการจัดองค์กรการบริหาร ขอบข่ายงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล
2. เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ทางการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมมีประสิทธิผลได้มาตรฐาน และเกิดคุณภาพทั่วทั้งองค์กร
3. นำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยทางการบริหารการศึกษาเพื่อจะได้เป็นพื้นฐาน และแนวทางในการศึกษาวิจัยให้กว้างขวางต่อไป

นิยามศัพท์

1. รูปแบบการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิผล หมายถึง ชุดขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันในการบริหารงานอย่างเป็นระบบ สามารถดำเนินการทั่วทั้งสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต และ 9 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย การนำองค์การ การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ธรรมเนียมปฏิบัติ และวัฒนธรรมโรงเรียน ด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการกระบวนการ การให้ความสำคัญกับนักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการจัดการความรู้ ด้านผลผลิต ประกอบด้วย ผลลัพธ์การดำเนินงานของโรงเรียน รายละเอียด ดังนี้

1.1 ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สิ่งที่โรงเรียนจำเป็นต้องนำเข้าสู่ระบบ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย การนำองค์การ การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ธรรมเนียมปฏิบัติ และวัฒนธรรมโรงเรียน ดังนี้

1.1.1 การนำองค์การ หมายถึง หลักการบริหารที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียน ได้แก่ การมอบอำนาจการตัดสินใจและความรับผิดชอบแก่ครูและบุคลากร ครูและบุคลากรมีอำนาจในการตัดสินใจในงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนได้โดยอิสระ สามารถพัฒนางานและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อและเทคโนโลยี และสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการศึกษา มีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น สวยงาม ปลอดภัยและบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนและนอก

ห้องเรียนที่หลากหลาย ชุมชนให้การส่งเสริม สนับสนุนและช่วยเหลือโรงเรียน มีระบบภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อสนับสนุนโรงเรียน

1.1.2 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล หมายถึง แนวทางการดำเนินการเพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุเป้าประสงค์ขององค์กร ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาและในการเสนอแนะปัญหาและความต้องการในการบริหารจัดการศึกษา การให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ประเมินผล และร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานของโรงเรียน การจัดระบบการบริหารงานบุคคลที่โปร่งใส และเป็นธรรม การมอบหมายงานสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถ และเหมาะสมกับงาน การส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรให้เป็นมืออาชีพ มีวินัย คุณธรรมและจรรยาบรรณที่ดีงาม มีอิสระในการพัฒนาและแก้ปัญหาในการทำงานตามกรอบภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ การทำงานเป็นทีม การบริหารความขัดแย้ง เสริมสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา สร้างเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และผลที่เกิดกับนักเรียนโดยตรง

1.1.3 ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารจัดการศึกษามุ่งเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยยึดหลักคุณธรรม มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การบริหารทรัพยากรการศึกษาได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีระบบการควบคุมภายในและระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การบริหารงบประมาณและการใช้จ่ายเงินอุดหนุน ผ่านความเห็นชอบของกรรมการสถานศึกษา โดยใช้หลักการบริหารงบประมาณที่มุ่งเน้นผลงาน มีความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ มีระบบการควบคุมความเสี่ยง การตรวจสอบและการประเมินผลการบริหารงบประมาณ

1.1.4 วัฒนธรรมโรงเรียน หมายถึง การพัฒนาค่านิยมทางวัฒนธรรมของโรงเรียน ให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการร่วมกัน การสร้างวิสัยทัศน์ ที่มุ่งเน้นสู่การสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนให้เกิดขึ้นในโรงเรียน ตั้งแต่การพัฒนาออกแบบ สรรหาและฝึกอบรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การธำรงรักษา และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมโรงเรียนนั้น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ โรงเรียนคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอข้อมูล ความต้องการและกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง โรงเรียนมีเครือข่ายความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชน

1.2 ด้านกระบวนการ หมายถึง วิธีการที่โรงเรียนใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผนกลยุทธ์ การจัดการกระบวนการ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ และการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ดังนี้

1.2.1 การวางแผนกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน จัดตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการดำเนินงาน จากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ศึกษาบริบทและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ประเมินตนเอง และประเมินความพร้อมในการดำเนินงาน กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจน กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัด ผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำแผนกลยุทธ์ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนการบริหารงบประมาณ และแผนการติดตาม/ประเมินผล โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

1.2.2 การจัดการกระบวนการ หมายถึง การจัดโครงสร้างองค์กรให้มีความเหมาะสมกับโรงเรียน กระจายอำนาจในการบริหารงาน แก่ครูและบุคลากรอย่างชัดเจน พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับความพร้อมและความจำเป็นของโรงเรียน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษา และระดมทรัพยากร ประสานงาน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษากับชุมชนและหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง จัดระบบข้อมูลสารสนเทศที่สะดวกต่อการใช้งาน พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางการศึกษา จัดเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ สะดวกต่อการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ ประชาสัมพันธ์ นโยบาย กิจกรรมและผลงานของโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.2.3 การให้ความสำคัญกับนักเรียน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง หมายถึง วิธีการที่โรงเรียนดำเนินงาน โดยการมุ่งเน้นให้สนองตอบความต้องการของนักเรียน และผู้ปกครอง ที่มารับบริการจากโรงเรียน การบริการข้อมูลข่าวสารและการจัดให้มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองนักเรียนและชุมชน การให้บริการชุมชน หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน การกำหนดแนวทางประเมินความพึงพอใจในเรื่องคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และการบริการ การพัฒนาสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการเรียนรู้ของโรงเรียน เป็นผู้สร้างแรงกระตุ้นใจให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจ มุ่งมั่นสู่เป้าหมายชีวิต รวมทั้งสร้างโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยใช้นวัตกรรมที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาร่วมกับองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ช่วยเหลือและสนับสนุนโรงเรียน การส่งเสริม สนับสนุน ร่วมมือ และช่วยเหลือการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมทางวิชาการและงานอื่นๆ ของโรงเรียน

1.2.4 การจัดการความรู้ หมายถึง การวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นผลย้อนกลับในการดำเนินงาน การจัดทำและพัฒนาสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และนโยบายของโรงเรียน และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดครูเข้าสอนเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และเข้าใจพัฒนาการเด็ก พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน วิจัยและพัฒนานวัตกรรมในส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนงบประมาณให้เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ การจัดระบบการนิเทศภายใน และการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ กับบุคคลต่างๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษา และองค์กรอื่น เผยแพร่ผลงานดีเด่น ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกด้านวิชาการ จัดแข่งขันทักษะวิชาการ เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถของนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ

1.3 ด้านผลผลิต หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินงานของโรงเรียนตามขอบข่ายภารกิจที่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ประกอบด้วย ผลผลิตและผลลัพธ์จากการบริหารโรงเรียน 6 ด้าน คือ ด้านนักเรียน ด้านครู ด้านผู้บริหารโรงเรียน ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านโรงเรียน และด้านชุมชน รวมทั้งผลการดำเนินงานด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป การจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ขวัญและกำลังใจของบุคลากรความรู้ความสามารถของบุคลากร การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร การกำกับติดตามการดำเนินงานขององค์กร มีความโปร่งใสของการดำเนินงาน ความคล่องตัวและความเพียงพอของงบประมาณ การจัดการความเสี่ยง การจัดการความรู้ และความพึงพอใจของผู้รับบริการ

2. ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลสำเร็จของการดำเนินงานตามเป้าหมายของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

3. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในระบบที่เปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2553 - 2554 ที่มีอัตราการแข่งขันสูง และผ่านการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองและประเมินคุณภาพการศึกษา รอบ 2 ในระดับดีมาก จำนวน 218 โรงเรียน